

ACADEMIA ROMÂNĂ

Scurt istoric al Premiilor Academiei Române

Istoria Premiilor Academiei Române precede însăși înființarea acestei prestigioase instituții. Astfel, în 1863, domnitorul Al. I. Cuza decide donarea sumei de 5.600 de galbeni pentru acordarea de premii științifice și literare, din care 1.000 de galbeni sunt destinați unui premiu „pentru cel mai bun uvrăgiu științific scris în limba română“. În același an se înființează premiul care îi purta numele.

Suma donată de Al. I. Cuza în 1863, împreună cu fondul „Zappa“, a constituit baza materială a Societății Literare Române, care în 1867 decide constituirea „premiilor fondatorilor“, ce urmau să fie acordate pentru „un tratat rațional de ortografie românească, pentru cea mai aleasă traducere a *Germaniei* lui Tacitus și pentru cea mai completă descriere geografică a țărilor românești“. În anul următor, premiul era acordat lui Timotei Cipariu, pentru manuscrisul lucrării *Gramatica limbii române. Partea analitică*.

De-a lungul anilor, numărul premiilor a crescut datorită unor donații, între care aceea a generalului Constantin-Herescu Năsturel, din 1873, destinată premierii a două categorii de lucrări. Prima, de 5.000 lei, pentru cea mai bună lucrare propusă de Societatea Academică Română în istorie, arheologie, geografie, științe morale și politice, economie socială, fizică; a doua destinată lucrărilor de literatură națională, istorie, religie, filosofie și artă, apărute în cursul anului respectiv. Trei ani consecutivi, valoarea premiului era de 4.000 de lei, urmând ca în cel de-al patrulea an să fie decernat „Marele premiu Năsturel-Herescu“, pentru literatură, în valoare de 12.000 de lei. Pentru acest generos act, Constantin-Herescu Năsturel a fost numit membru donator. Între cei distinși cu „Marele premiu Năsturel-Herescu“ se numără Al. Odobescu, Vasile Alecsandri, G. Sion, Gregoriu Ștefănescu, Al. Valhuță, George Coșbuc, I. Sârbu, George Murnu ș.a.

În 1879, când, printr-un decret semnat de Regele Carol I, Societatea Academică Română a devenit Academia Română, s-a stabilit ca din bugetul statului să fie acordată suma de 30.000 de lei, cu scopul instituirii a două premii, unul literar și altul științific – „Gheorghe Lazăr“ și „Ion Heliade Rădulescu“ –, fiecare în valoare de cel puțin 5.000 de lei. Între laureații premiului „Ion Heliade Rădulescu“ se numără B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, Simion Florea Marian, Barbu Ștefănescu Delavrancea. De premiul „Gheorghe Lazăr“ au beneficiat, între alții, Dimitrie Brândză, P.S. Aurelian, Constantin I. Istrati, Emanuel Bacaloglu.

În 1945, Dimitrie Gusti anunța intenția industriașului Nicolae Malaxa de a conferi Academiei Române „un nimb de reputație mondială“, donând „un fond similar cu fondul Premiului Nobel“ din care să se acorde „trei premii mondiale, unul pentru științele matematice, unul pentru tehnică și unul pentru științele sociale, morale și politice“. Evenimentele istorice care au urmat au împiedecat îndeplinirea acestui proiect.

Începând din 23 august 1944, odată cu instaurarea regimului comunist în România, începe „criza“ Premiilor Academiei Române. Despre această situație au vorbit Andrei Rădulescu și apoi Dimitrie Gusti, care arăta că în anul 1944 au fost decernate doar 42 de premii din totalul celor 105. Când, în anul următor, situația s-a repetat, Emil Racoviță a apreciat că valoarea prea mică a unui premiu se datora numărului mare de premii. În consecință, s-a decis mărirea valorii premiilor și suspendarea temporară a unora dintre ele. Situația s-a agravat în 1948, când cu greu doar 20 de lucrări din cele 50 prezentate au fost premiate.

În 1949, prin decret prezidențial se instituiau 15 premii anuale, în valoare de 200.000 de lei fiecare: „Gheorghe Lazăr“, „Nicolae Teclu“, „Emil Racoviță“, „Gheorghe Doja“, „Aurel Vlaicu“, „Nicolae Bălcescu“, „George Coșbuc“, „Ion Creangă“, „I.L. Caragiale“, „Constantin Dobrogeanu Gherea“, „Alexandru Sahia“ și „Ciprian Porumbescu“.

Din 1986 s-a sistat acordarea Premiilor Academiei Române.

În 1990, la puțin timp după revenirea la titulatura de Academia Română, s-a discutat problema reinstaurării premiilor. Acestea au fost acordate retrospectiv, începând cu anii 1986 și 1987, într-un proces de revenire la stabilitate.

Începând cu 19 iulie 1999 intră în vigoare noul Regulament de acordare a Premiilor Academiei Române. Acesta prevede acordarea unui număr de 75 de premii anuale, repartizate pe domenii corespunzătoare celor 14 secții științifice ale Academiei Române. Fiecare premiu poartă numele unei personalități ilustre din domeniul creației științifice, literare și artistice românești.